

Kiertotalouden green deal -sitoumuksen hyväksyminen

Maakuntahallitus 12.05.2025

259/07.00.04.00.02/2025

Tiivistelmä

Kiertotalouden green deal on yritysten, kuntien, maakuntien, järjestöjen ja valtion yhteinen vapaaehtoisuuteen perustuva strateginen sitoumus valtakunnallisen kiertotalouden strategisen ohjelman toteuttamiseksi. Uudenmaan liitto on valmistellut maakunnallista green deal -sitoumusta yhteistyössä kuntien ja alueen muiden toimijoiden kanssa. Uudenmaan liitto sitoutuu edistämään ja tukemaan alueen toimijoiden kiertotaloussiirtymää erityisesti rakennetun ympäristön ja uudistavan ruokajärjestelmän muutosalueilla. Sitoumusta toteutetaan osana maakunnan strategista suunnittelua, aluekehitys- ja aluesuunnittelutyötä sekä Uudenmaan liiton roolia Uudenmaan kiertotalouslaakson avulla kuntien kiertotaloustyön tukijana ja ylikunnallisen yhteistyön kehittäjänä, kiertotalouden hanke- ja yritys yhteistyön rakentajana ja fasilitaattorina, kiertotalouden rahoittajana ja innovaatioiden mahdollistajana sekä kansainvälisen yhteistyön rakentajana ja vaikuttajana.

Maakuntahallitukselle esitetään päätettäväksi hyväksyä Uudenmaan sitoumus vähähiilisen kiertotalouden green dealiin.

Strateginen lähtökohta

Maakuntaohjelma on lakisääteinen suunnitelma, jossa tarkennetaan maakunnan aluekehittämiseen liittyviä tavoitteita ja niiden toimeenpanoa. Pitkän aikavälin strategisiin linjauksiin perustuva maakuntaohjelma eli Uusimaa-ohjelma tavoittelee ekologisesti kestävää, taloudellisesti vastuullista ja sosiaalisesti oikeudenmukaista maakuntaa.

Vähähiilisen kiertotalouden green deal -sitoumus liittyy Uusimaa-ohjelman painopisteeseen Ympäristöviisas Uusimaa. Painopisteen tavoitteena on olla hiilineutraali maakunta vuonna 2030. Sitoumus toteuttaa painopistettä tukemalla kansallisen kiertotalousohjelman toimeenpanoa ja edistämällä kiertotaloussiirtymää maakunnassa. Tämä on laaja, vaikea ja systeeminen haaste, mikä tarvitsee ratkaisuja ja toimijoita kaikilla hallinnon tasoilla. Alueellisen ja paikallisen hallinnon sitoutuminen ja rooli kiertotalouden edistäjänä ja uusien kiertotalousratkaisujen mahdollistajana ja toteuttajana on keskeinen. Tavoitteena on vähentää luonnonvarojen kulutusta ja erityisesti rakentamisen materiaalijalanjälkeä, kehittää älykästä materiaalien ja tiedon hallintaa sekä vahvistaa julkista sitoutumista, toimijuutta ja ekosysteemi yhteistyötä. Sitoumuksella on yhtymäkohtia myös muihin Uusimaa-ohjelman painopisteisiin ja se edistää niiden toteutumista kehittämällä uusia innovatiivisia toimintamalleja, elinvoimaa ja työllisyyttä.

Toiminta on osa Uudenmaan kiertotalouslaaksoa, joka on liiton strateginen avaus kiertotaloussiirtymän vauhdittamiseksi. Sitoumusta toteutetaan osana maakunnan strategista suunnittelua, aluekehitys- ja aluesuunnittelutyötä sekä tehtävää kuntien kiertotaloustyön tukijana ja ylikunnallisen yhteistyön kehittäjänä, kiertotalouden hanke- ja yritys yhteistyön rakentajana ja fasilitaattorina, kiertotalouden rahoittajana ja innovaatioiden mahdollistajana sekä kansainvälisen yhteistyön rakentajana ja vaikuttajana.

Selostus

Kiertotalouden green deal on vapaaehtoisuuteen perustuva strateginen sitoumus kansallisen kiertotalouden strategisen ohjelman toteuttamiseksi. Sitoumusmenettelyä ja sen sisältöjä on valmisteltu vuodesta 2022 lähtien YM:n ja TEM:n johdolla laajassa yhteistyössä toimialajärjestöjen, yritysten, maakuntien, kuntien sekä tutkimuslaitosten kanssa materiaalivirta-analyysieihin pohjautuen. Se sisältää viisi muutosaluetta: resurssiviisas rakennettu ympäristö, kiertotalouteen perustuva teollisuus, kestävä kulutus ja liiketoiminta, materiaalitehokas energiajärjestelmä sekä uudistava ruokajärjestelmä.

Uudenmaan liitto on valmistellut maakunnallista kiertotalouden green deal -sitoumusta Uudenmaan kiertotalouslaakson koordinoimassa yhteistyössä kuntien ja alueen muiden toimijoiden kanssa. Uudenmaan liitto sitoutuu edistämään ja tukemaan alueen toimijoiden kiertotaloussiirtymää erityisesti rakennetun ympäristön ja uudistavan ruokajärjestelmän muutosalueilla.

Uudenmaan maakunnalliseen green deal kattositoumukseen ja toimintaan alueellisena kotipesänä (kuntien kiertotaloustyön tuki) esitettävät keskeiset toimenpidealueet ja toimenpiteet ovat:

Toimenpide: Kiertotalouden green dealin edistäminen Uudellamaalla

Muutosalue 1: Resurssiviisas rakennettu ympäristö

- Sujuvat ratkaisut maamassojen ja muiden materiaalien kierron edistämiseksi
- Toimenpide 1: Uudenmaan massakoordinaation maakunnallinen toimintamalli
- Toimenpide 2: Uudenmaan rakennusosapankin toimintamallin kehittäminen
- Toimenpide 3: Rakennusten elinkaaren pidentäminen ja käyttöasteen nostaminen

Muutosalue 2: Uudistava ruokajärjestelmä

- Toimenpide 1. Tuetaan ruokajärjestelmän innovaatioiden kehittämistä Uudellamaalla
- Toimenpide 2. Minimoidaan syntyvän ruokahävikin ja elintarvikejätteen määrä

Kattositoumuksen ja sitä osaltaan toteuttavan KOPPI-hankkeen myötä Uudenmaan liitto keskittyy tulevana vuosina tukemaan kuntia kiertotaloustavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa. Kiertotalous on kunnille keino saavuttaa ilmastotavoitteita ja säästää materiaaleissa ja kustannuksissa sekä luoda elinvoimaa ja huoltovarmuutta alueelle.

Uudenmaan green deal -sitoumuksen tavoitteena on alueellinen kotipesäkonseptin kehittäminen, pilotointi ja KOPPI-hankkeen avulla levitys myös muihin maakuntiin. Kotipesät tukevat tavoitteiden täytäntöönpanossa tarjoamalla maakunnallisia ja kuntakohtaisia pilotteja ja hyviä käytäntöjä. Kotipesätoimintaa toteutetaan yhdessä kuntien ja yritysten kanssa alueellisten pilottien kautta. Pilotit keskittyvät konkreettisiin kiertotaloustoimenpiteisiin, kuten tontinluovutuskriteerien käyttöönottoon, tyhjien tilojen tehokkaampaan hyödyntämiseen, alueelliseen massakoordinaatioon ja rakennusosien uudelleenkäyttöön. Rakennetun ympäristön transformaatiota pidetään maailmanlaajuisesti valtavana mahdollisuutena taloudellisten, ympäristö- ja yhteiskunnallisten hyötyjen ja tavoitteiden saavuttamiseksi.

Uudenmaan uudistavan ruokajärjestelmän toimenpiteistä on tärkeimmät valittu myös green deal -sitoumukseen. Tavoitteena on vahvistaa ruokaan liittyvää innovaatiotoimintaa ja tunnistaa lisäkeinoja ruokahävikin vähentämiseksi.

Asian tausta

Kiertotalouden green deal on yritysten, kuntien, maakuntien, järjestöjen ja valtion yhteinen vapaaehtoisuuteen perustuva strateginen sitoumus. Sen tarkoituksena on vauhdittaa valtakunnallisen kiertotalouden strategisen ohjelman (2021) tavoitteiden saavuttamista. Tavoitteena on vähentää uusiutumattomien luonnonvarojen kulutusta, kaksinkertaistaa resurssituottavuus sekä kaksinkertaistaa materiaalien kiertotalousaste vuoteen 2035 mennessä. Green deal sisältää viisi muutosaluetta, joista sitoutujat voivat valita toteutettavia toimia. Muutosalueiden toimenpiteet pohjautuvat SYKE:n, LUKE:n ja VTT:n laajaan materiaaliavaruus-analyysiin ja vaikuttavuuslaskentoihin. Kiertotalouden green dealia ovat valmistelleet ympäristöministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö yhteistyössä tutkimuslaitosten ja laajan sidosryhmäjoukon kanssa. Uudenmaan liitto on sitoutunut valmisteluprosessiin sen alusta lähtien ja ollut mukana green deal –valmistelun kansallisessa ohjausryhmässä maakuntien edustajana yhdessä Pirkanmaan kanssa. Prosessissa on tunnistettu maakuntien roolia ja mahdollisuuksia jalkauttaa kiertotaloustavoitteita oman suunnittelujärjestelmänsä kautta.

Uudenmaan kiertotalouslaakso on Uudenmaan liiton strateginen avaus rakentaa alueellista toimijaekosysteemiä kiertotaloussiirtymän tueksi ja vauhdittamiseksi. Kiertotalouslaakson esiselvitys laadittiin vuonna 2021 ja se sisälsi toiminnan vision, keskeiset kiertotalouden teema-alueet sekä ensimmäiset toimenpiteet niiden osalta. Laakson toiminta käynnistyi varsinaisesti vuoden 2022 alussa ensimmäisellä hankevaiheella, joka keskittyi ekosysteemin rakentamiseen, hankeportfolioiden ja toimijaverkostojen kokoamiseen. Green deal sitoumusta on valmisteltu osana laakson toimintaa. Ensimmäinen laakson toteutusvaihe rahoitettiin AKKE-rahoituksella ja nyt alkavaan toiseen hankevaiheeseen on haettu ja saatu valtakunnallista EAKR-rahoitusta (KOPPI-hanke).

Uudenmaan liitto on Uudenmaan kiertotalouslaakson koordinoimana valmistellut maakunnallista green deal -sitoumusta yhteistyössä kuntien ja alueen muiden toimijoiden kanssa. Sitoumuksesta on keskusteltu maakuntien kesken ja sitä on käsitelty liiton johtoryhmässä, liiton asiantuntijaryhmissä, kuntatyöpajoissa ja kuntajohtajien kesken sekä maakunnan yhteistyöryhmässä. Sitoumusta on käsitelty ja muokattu myös yhteistyössä green dealin sihteeristön kanssa arviointiraadin ensimmäisen palautteen pohjalta. Valtakunnallisen kiertotalouden green dealin arviointiryhmä käsitteli sitoumusehdotusta uudestaan kokouksessaan 22.4., ja oli valmis hyväksymään sitoumuksen ehdollisesti. Arviointiraadin palautteesta keskustellaan kiertotalouden green dealin sihteeristön kanssa. Tämän jälkeen kattositoumus julkaistaan Sitoumus2050 – alustalla.

Esittelijän päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää hyväksyä Uudenmaan sitoutumisen vähähiilisen kiertotalouden green dealiin.

Esittelijä:

maakuntajohtaja Tuija Telén

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Eero Venäläinen

Asiantuntija Simo Karetie